

KOVÁCS GUSZTÁV: ÚJ SZÜLŐK, ÚJ GYERMEKEK Miképpen változtatja meg szülői felelősségünket a reprodukciós medicina

A bioetika valamiképpen mindnyájunkat érintő kérdéseit olykor nemcsak a szellemi becsületesség okán, hanem fásultságból hagyjuk megválaszolatlanul: az orvoslás és a vele összefüggő technológia újabb és újabb eljárásai egyre gyorsuló ritmusban készítenek korábbi nézőpontjaink újraértelmezésére. Eközben gyakran kísértésbe esünk: ha az élet kezdetével és végével kapcsolatos etikai állásfoglalások hátterében végső soron kien-gesztelhetetlenül különböző világnézeti, hitval-lásbeli elkötelezettségek és ízlések rejtőznek, akkor több eredménnyel kecsegtet, ha az éppen lehetséges orvosi eljárásokat egyszerűen kínálatként értelmezzük azzal a kereslettel szemben, amelyet a sajátos élethelyzetek jelentenek. Gyakran meg-szenvedett vágyakról van szó, ezért igazságtalan lenne azt állítani, hogy pusztán kényes kérdésekre keresünk kényelmes válaszokat; azt viszont ne-megyszer tapasztaljuk, hogy kultúránk kényes kérdései túl gyorsan kerülnek a magánszféra kö-rébe. Ennek jele, hogy bioetikai kérdéseket meg-szólaltatva hajlamosak vagyunk intézményes nyelvezet mögé rejtjeni életútjaink drámai tényeit.

Kovács Gusztáv korábbi (*A páciens neve: Doktor House*) és friss könyve is arra tesz kísérletet, hogy a bioetikai kérdéseket visszahelyezze a maguk élet-világába, történeteibe. Az új kötetben a pécsi teo-lógus a magyar nyelven tájékozódó olvasó számára nemcsak új információkat és az ezekkel kapcsolatos etikai reflexió nemzeti irányait fogalmazza meg szellemi örömtől jelentő igényes közérthetőséggel, hanem olyan távlatot nyit, amely nem utasítható el esetleges elfogultságból fakadó állásfoglalásként. Az élet kezdetével kapcsolatos — gyakran orvosi szakkifejezések mögé rejtett — kérdések elem-zésekor, mint amilyen az *in vitro* megtermékenyítés, a petesejt nem gyógyászati célú fagyasztása, az ivarsejtek adományozása, a béranyaság és a szü-letendő gyermek tulajdonságainak előzetes befolyásolása, a szerző a könyv egészében szem előtt tartja e kérdések kettős vonatását.

Egyfelől, következetesen érvényesülnek a gyermekvállalás különféle társadalmi és történeti szempontjai. E szempontok közül kiemelkedik a tudatos választásé, hiszen a gyermekvállalás ke-retét alkotó szülői élettörténet bontakozását ko-rábban a közösség hagyományaitól szabályozott magatartásminták segítették, egyben korlátozták. E kánonok érvényének megszakadásával azonban, a posztmodern ember állapotában az efféle élet-tudást kinek-kinek magának kell felépítenie, a meghatározó döntéseket minták nélkül kell meg-

hozni. Az individualizáció „nagy tudatosságot és a folyamatos önreflexió képességét követeli meg mindenkitől” (63.), egy minden korábbinál meg-nesebb értékskála zavarában válogatunk, és egy minden korábbinál differenciáltabb és specia-li-záltabb társadalom sűrűjében vezet az utunk.

Másfelől, a szerző nem téveszti szem elől az élet kezdetének orvosi vetületét: egyszerre zajlik a nem kívánt gyermek és a nem kívánt gyermektelenség technológiai forradalma. Az egyre hatékonyabb el-járások lehetősége e tekintetben kényszeríti legin-kább az imént jellemzett tudatos választásra a gyer-mekvállalásról gondolkodókat: „nem örökölhettek a korábbi generációktól cselekvési mintát, hiszen korábban ezek az eljárások nem is léteztek. Saját ma-guknak kellett meghozni a végső döntést, hogy mi az, amit igénybe vesznek a felkínált módszerek kö-zül, és mi is a pontos céljuk.” (71.)

Úrrá lenni az élet kezdetének homályba vesző folyamatán: erre vezetnek tehát a gyermekvállalás társadalmi változásai, illetve az orvosi technológia forradalma. S mivel a modern biológia nyújtotta tu-dás „nem pusztán természettudományos ismeret, ha-nem kulturális és szimbolikus jelentőséggel is bír” (43.), értelmezéséhez antropológiai távlat szükséges. Kovács Gusztáv könyvének fő erénye éppen ez: a reprodukciós eljárásokat érintő etikai szakkérdé-seket nem pusztán az etikai elméletek általános ho-rizontján tárgyalja, hanem a személyek közötti kap-csolatok természetére ügyelve. Hans Jonas és Em-manuel Lévinas nyomában a szerző a szülők kö-zötti személyes kapcsolat és a szülők gyermekkel való kapcsolatának összefüggésében olvassa újra az egyes etikai érveket. A szülői tapasztalat ugyan-is — amely „a (reménnyel átszőtt) fantáziából él: többet lát, mint ami konkrétan jelen van” (41.) — egészen sajátosan nyitott arra a felszólításra, amely a „létező léte mélyén” rejlik (Hans Jonas).

Jóllehet a könyv gondolatmenetének követését segítené, ha a fejezetek címei és alcímei tipográ-fiailag jobban elkülönülnek egymástól, a poszt-modern állapottal, a hagyományok érvényvesztésével bátran szembenéző, szakszerűen megírt könyv sorai arra vezetnek az olvasót, hogy lénye-ges kérdéseket tegyen föl. Azon túl, hogy az új technológiai eszközök „miképpen formálják át a szülő és a gyermek közötti viszonyt és a rá épü-lő személyes kapcsolatot” (10.), az olvasás során elkerülhetetlenül fölvetődik: vajon jó az, ha a gyer-mekvállalást illető alapvető választásainkat a reprodukciós medicina épp kéznél lévő lehetőségeihez szabjuk? Vajon nem inkább az a jó, ha éle-tünk e döntéseit mindenekelőtt az egymáshoz fű-ződő és a lehetséges, végső soron uralhatatlan kap-csolatokat segítő hozzuk meg, s ehhez szab-juk az orvoslás eszközeit? (*Pécsi Püspöki Hittudo-mányi Főiskola, Pécs, 2014*)

OROVA CSABA